

۹-۳۹۴۹

۶۶/

مرکز مدیریت حوزه علمیه قم

رساله علمی سطح ۳

موضوع:

شیوه مبارزه

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با مفاسد اجتماعی

۱ (۵۱)

استاد راهنما:

حضرت حجة الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خاتمی (زیدعزّه العالی)

۱۶۶۱

نویسنده: محمد رضا تویسرکانی

سال تدوین: بهار ۱۳۸۲

«فهرست»

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۷	الف: اهداف و ضرورت‌های این تحقیق
۹	ب: پیشینه تحقیق
۹	ج: منابع و روش تحقیق
۹	د: توضیح واژه فساد
۱۲	هز: توضیح واژه مفسد اجتماعی
۱۴	بخش اول: مفسد اجتماعی در عصر بعثت
۱۵	فصل اول: ترسیم کلی قرآن و روایات از عصر بعثت
۱۵	الف) عصر بعثت در قرآن
۱۹	ب) عصر بعثت در روایات
۲۴	فصل دوم: جلوه‌های برجسته مفسد اجتماعی در عصر بعثت
۲۴	الف) مفسد فرهنگی و اخلاقی
۴۴	ب) مفسد اقتصادی
۴۸	ج) مفسد سیاسی
۵۱	فصل سوم: ریشه‌های جاهلیت در عصر بعثت
۵۱	الف) انحرافات دینی و اعتقادی
۸۱	ب) جهل و بی‌سوادی
۸۳	ج) تقلید از پیشینیان و نیاکان

- بخش دوم: شیوه مبارزه پیامبر اکرم ﷺ با مفسد اجتماعی ۸۵
- مقدمه: عوامل تأثیرگذار در انتخاب شیوه مبارزه ۸۶
- فصل اول: شیوه مبارزه پیامبر اسلام ﷺ با مفسد اجتماعی قبل از بعثت ۸۹
- الف: دوران کودکی تا ورود به اجتماع ۸۹
- ب: ورود به اجتماع تا بعثت ۹۰
- فصل دوم: شیوه مبارزه پیامبر اکرم ﷺ با مفسد اجتماعی از بعثت تا هجرت ۹۵
- الف: بعثت و مبارزه فرهنگی با ریشه‌های مفسد ۹۵
- ب: مرحله اول مبارزه مخفی ۹۷
- ج: شروع مبارزه علنی و آغاز مرحله دوم ۹۹
- ۱/ج: روشهای پیامبر گرامی اسلام ﷺ در جهت اصلاح جامعه و هدایت مردم ۱۰۱
- ۲/ج: شیوه پیامبر اکرم ﷺ در مبارزه با سران فساد ۱۰۹
- فصل سوم: شیوه مبارزه پیامبر اکرم ﷺ با مفسد اجتماعی پس از هجرت ۱۲۵
- مقدمه: وضعیت اجتماعی مدینه قبل از ورود پیامبر اکرم ﷺ ۱۲۵
- تشکیل حکومت دینی ۱۲۷
- ۱- مسجد مرکز انقلاب اسلامی ۱۲۹
- ۲- مبارزه با تفرقه و ایجاد وحدت ۱۳۰
- ۳- دشمن شناسی و جهاد ۱۳۲
- ۴- اعزام سفیران نور و هدایت ۱۵۶
- ۵- مبارزه با جهل و نادانی ۱۶۲
- ۶- مبارزه با سنن جاهلی و خرافات ۱۶۳
- ۷- مبارزه با فقر و اقدام در جهت ایجاد عدالت اقتصادی و اجتماعی ۱۶۴
- ۸- مبارزه با مفسد اخلاقی و فرهنگی ۱۷۲
- الف: معرفی عوامل اصلی فساد (نفس و ابلیس) و جهاد اکبر ۱۷۲
- ب: تحریم قمار و شراب ۱۷۶
- ج: تبیین شخصیت زن و احیای حقوق او ۱۷۹

۱۹۷	د: امر به معروف و نهی از منکر (نظارت عمومی)
۲۰۵	۹- تأسیس نظام قضایی اسلام
۲۰۹	۱۰- حدود و تعزیرات
۲۱۷	۱۱- قصاص و دیات
۲۱۹	۱۲- ولایت و امامت، استمرار مبارزه با مفسد اجتماعی
۲۲۶	بخش سوم: موفقیت پیامبر اکرم <small>صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ</small> در مبارزه با مفسد اجتماعی
۲۲۷	فصل اول: موفقیت پیامبر اکرم <small>صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ</small> در قرآن مجید
۲۳۱	فصل دوم: موفقیت پیامبر اکرم <small>صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ</small> در کلام امیرالمؤمنین <small>عَلَيْهِ السَّلَام</small>
۲۳۴	فصل سوم: موفقیت پیامبر اکرم <small>صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ</small> از دیدگاه شخصیت‌های فکری و سیاسی جهان
۲۳۸	خاتمه و توصیه

«مقدمه»

با سلام و تحیات الهی به پیشگاه مقدس و ملکوتی رسول گرامی اسلام حضرت محمد ﷺ پیام آور بزرگ خدا که خداوند او را با بهترین عناوین و زیباترین اوصاف در کتاب کریمش مورد ستایش قرار داده است. **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ** (۱)

شخصیتی که شاهد و مبشر و نذیر بود و دعوت کننده به سوی حق و چراغ روشن هدایت (۲) و اجابت دعوت او برای انسانها تضمین کننده حیات طیبه و رسیدن به سعادت و خوشبختی (۳).

و با عرض بهترین درودها و سلامها به محضر اهل بیت پیامبر اکرم (امام علی بن ابیطالب و حضرت فاطمه و فرزندان معصوم آنان) که خداوند متعال آنها را از هرگونه رجس منزّه ساخته است (۴) و ولایت کلیه الهیه را که زمینه اکمال دین و اتمام نعمت را بوجود آورد به آنان اختصاص داده است (۵).

و با عرض ادب و احترام به روح ملکوتی امام خمینی (ره) حقیقت همیشه زنده‌ای که در زمان حاضر مجدد و احیاگر اسلام ناب محمدی گشت و با شخصیت کم نظیر خود بساط کفر و شرک را از سرزمین ایران اسلامی برچید و نظام مقدس جمهوری اسلامی را با محوریت ولایت فقیه بنیان نهاد.

و با نثار بهترین درودها به ارواح طیبه شهدای اسلام که با فداکاریها و از خود گذشتگیهای تحسین برانگیز با فساد و تباهی به مبارزه برخاستند و شمع محفل بشریت گشتند.

و با آرزوی سلامتی و طول عمر همراه با عزت و اقتدار برای رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) که با صلابت و شجاعت همراه با تدبیر و فقاہت، دشمنان اسلام را مأیوس نموده و راه روشن امام خمینی را استمرار بخشیده است.

و با تشکر از محققان گرانقدر و اساتید حوزه و دانشگاه، بویژه حضرت حجة الاسلام و المسلمین حاج سید احمد خاتمی «زیدعزه» که زمینه تحقیق و تألیف این اثر را فراهم آوردند.

و أمّا بعد... نکاتی پیرامون این تحقیق که تذکر آنها لازم و مفید به نظر می‌رسد.

الف - اهداف و ضرورت‌های این تحقیق

انسان موجودی است که برای رسیدن به سعادت و خوشبختی نیازمند الگو و أسوة نیکو می‌باشد که بتواند با پیروی از او عقل و فطرت خود را شکوفا کند و زمینه خوشبختی خویش را فراهم نماید.

۱- احزاب (۳۳) / ۴۶

۲- احزاب (۳۳) / ۳۳

۳- انفال (۸) / ۲۴

۴- انفال (۸) / ۲۴

۵- مانند (۵) / ۳

برای رفع این نیاز حیاتی، خداوند متعال رسول خود را به عنوان اسوه حسنه معرفی می نماید «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا» (۱) مسلماً برای شما در زندگی رسول خدا ﷺ سرمشق نیکویی بود، برای آن ها که امید به رحمت خدا و روز رستاخیز دارند و خدا را بسیار یاد می کنند.

پیامبر عظیم الشان اسلام ﷺ در این آیه به عنوان اسوه حسنه بطور مطلق و در همه عرصه های زندگی معرفی شده است. بر این اساس مسلمانان موظف هستند که تمام ابعاد شخصیت آن حضرت را مورد تحقیق قرار دهند تا مقدمه پیروی از ایشان برای آنان فراهم آید. از عرصه هایی که باید شیوه و سیره رسول خدا ﷺ مورد دقت قرار گیرد شیوه مبارزه آن حضرت با مفاسد اجتماعی است زیرا:

راه صحیح مبارزه با مفاسد اجتماعی بهترین عامل در جلوگیری از توسعه و گسترش آن است آگاهی و معرفت نسبت به شیوه مبارزه رسول اکرم ﷺ با مفاسد اجتماعی می تواند راه صحیح مبارزه در این میدان را به مسلمانان نشان دهد و آنان را از افراط و تفریط که از جمله عوامل گسترش فساد است مصون بدارد.

نکته دیگری که ضرورت این تلاش معرفتی را آشکار می سازد این است که:

بعد از مدتها انتظار و آن همه تلاش و مجاهدت، و شهادت عالمان و مبارزان راه دین، حکومتی بر اساس قرآن و عترت تشکیل شده است طبیعی است که دشمنان اسلام با ترویج مفاسد بر اساس نقشه های حساب شده تلاش می کنند که زمینه عدم موفقیت و نابودی حکومت اسلامی را فراهم سازند. بیان دقیق و صحیح شیوه مبارزه پیامبر اکرم ﷺ با مفاسد اجتماعی در این موقعیت حساس، زمینه ساز عمل صحیح در دفاع از انقلاب اسلامی می باشد ضمن اینکه، این تحقیق، یک تحقیق تاریخی است و می تواند به سؤالات فراوان پیرامون حوادث صدر اسلام در موضوع مورد بحث پاسخ گوید سؤالاتی مانند:

مفاسد اجتماعی در صدر اسلام چه بوده است؟

و چه مقدار در جامعه آن روز رواج داشته است؟

رسول گرامی اسلام ﷺ با چه شیوه ای به مبارزه با آنها پرداخت؟

آیا زمان و مکان در انتخاب شیوه مبارزه آن حضرت تأثیر داشت یا نه؟

آیا پیامبر اکرم ﷺ به مسلمانان در مورد مسائل اجتماعی مسؤولیت ویژه ای تعلیم می نمود؟

شیوه مبارزه آن حضرت تا چه اندازه موفق و مؤثر واقع گشت و جامعه آن عصر را متحول

نمود؟ و.....

ب- پیشینه تحقیق

با بررسیهای انجام شده در مراکز تحقیقاتی اینگونه به نظر می‌رسد که پیرامون این موضوع (شیوه مبارزه پیامبر اکرم با مفسد اجتماعی) تحقیقی مستقل و جامع صورت نگرفته است. هر چند در میان کتابهای تاریخی و تحلیلی صدر اسلام مطالب و نکات فراوانی را محققین بزرگوار در رابطه با این موضوع مطرح نموده‌اند. بر این اساس این تحقیق می‌تواند یک حرکت فرهنگی و معرفتی جدید قلمداد شود. که سیره و سنت پیامبر اکرم را در مبارزه با مفسد اجتماعی معرفی می‌نماید و لذا شک نیست که نارسائیهایی در این تحقیق به چشم خواهد خورد. که امیدوارم فضیلت محترم حوزه و دانشگاه از راهنمایی و ارشاد مضایقه نفرمایند.

ج- منابع و روش تحقیق

منبع اصلی در این تحقیق آیات نورانی قرآن کریم است. از روایات و تاریخ معتبر به عنوان شاهد استفاده شده است. روش استفاده از آیات قرآن بر اساس سوره‌های مکی و مدنی بوده است. بدین ترتیب که ابتدا سوره‌های مکی و سپس سوره‌های مدنی قرآن مورد بررسی قرار گرفته است و آیات مربوط به موضوع مورد استفاده قرار گرفته است تا یک سیر منطقی و منظم از سیره رسول گرامی اسلام در مبارزه با مفسد اجتماعی معرفی گردد و لذا مصادیق مبارزه با مفسد اجتماعی و روشهای مبارزه در کنار هم مطرح شده‌اند زیرا با بررسی مصادیق است که می‌توان شیوه و روش را از آنان انتزاع نمود.

د- توضیح واژه فساد

۱- لغت نامه‌ها

از بررسی کتاب‌های لغت پیرامون واژه فساد این نتیجه بدست می‌آید که: کلمه فساد نقیض کلمه صلاح است.

در کتاب العین آمده است:

فَسَدٌ: الفساد نقیض الصلاح. (۱)

در دیگر کتابهای لغت نیز همین تعریف برگزیده شده است. (۲)

راغب اصفهانی به تبیین بیشتر از واژه فساد پرداخته است او می‌نویسد:

فَسَدٌ: الفساد خروج الشئ عن الاعتدال قليلاً كان الخروج عنه او كثيراً (۳)

۱- العین ج ۷ ص ۳۲۱

۲- مجمع البحرین ج ۳ ص ۱۲۱ - لسان العرب ج ۳ ص ۳۳۵ - المنجد ص ۵۸۳

۳- المفردات فی غریب القرآن ص ۳۷۹

فساد خارج شدن از اعتدال است چه کم چه زیاد.

این واژه در زبان فارسی نیز همین معنا را دارد و اصولاً این کلمه از زبان عربی به فارسی منتقل شده است. به عنوان مثال در لغت نامه دهخدا آمده است^(۱) فساد: تباه شدن، ضد اصلاح و شرارت و بدکاری.

۲- واژه فساد در قرآن و روایات در قرآن کریم ماده فَسَدَ ۵۰ بار به صورت‌های گوناگون بکار رفته است.

از بررسی این آیات استفاده می‌شود که هر عملی که انسان و جامعه بشری را از رسیدن به سعادت واقعی دور کند فساد نام دارد و واژه‌ای که در قرآن مقابل فساد بکار رفته است صلاح است به نمونه‌هایی از آیات قرآن دقت نمائید:

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾^(۲)

و هنگامی که به آنان گفته شود: «در زمین فساد نکند» می‌گویند: «ما فقط اصلاح‌کننده‌ایم».

﴿مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ﴾^(۳)

به همین جهت، بر بنی اسرائیل مقرر داشتیم که هر کس، انسانی را بدون ارتکاب قتل یا فساد در روی زمین بکشد، چنان است که گویی همه انسانها را کشته؛ و هر کس، انسانی را از مرگ رهایی بخشد، چنان است که گویی همه مردم را زنده کرده است. و رسولان ما، دلایل روشن برای بنی اسرائیل آوردند، اما بسیاری از آنها، پس از آن در روی زمین، تعدی و اسراف کردند.

﴿وَ يَا قَوْمِ أُوذُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾^(۴)

وای قوم من! پیمان‌ه و وزن را با عدالت، تمام دهید! و بر اشیاء (و اجناس) مردم، عیب نگذارید؛ و از حق آنان نگاهید! و در زمین به فساد نکوشید!

﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَ يَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾^(۵)

فرعون در زمین برتری جویی کرد، و اهل آن را به گروه‌های مختلفی تقسیم نمود؛ گروهی را به ضعف و ناتوانی

۲- بقره (۲) / ۱۱

۴- هود (۱۱) / ۸۵

۱- لغت نامه دهخدا جلد ۲۵ ص ۲۴۷

۳- مائده (۵) / ۳۲

۵- قصص (۲۸) / ۴

می‌کشاند، پسرانشان را سر می‌برید و زنانشان را (برای کنیزی و خدمت) زنده نگه می‌داشت؛ او به یقین از
مفسدان بود!

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ﴾ (۱)

فساد، در خشکی و دریا بخاطر کارهایی که مردم انجام داده‌اند آشکار شده است؛ خدا می‌خواهد نتیجه بعضی
از اعمالشان را به آنان بچشاند، شاید (بسوی حق) بازگردند!

﴿فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفُسَادَ﴾ (۲)

و فساد فراوان در آنها به بار آوردند؛

در روایات نیز کلمه فساد متضاد کلمه صلاح استعمال شده است به این روایات دقت نمائید:
قال رسول الله ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَحَبُّ الْكِذْبِ فِي الصَّلَاحِ وَ أْبَعَضُ الصَّدَقِ فِي الْفُسَادِ.» (۳)
خداوند دروغ مصلحت‌آمیز را دوست دارد و از سخن راست فسادانگیز بیزار است.
قال رسول الله ﷺ:

﴿صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَلَحَا صَلَحَتْ أُمَّتِي وَإِذَا فَسَدَا فَسَدَتْ أُمَّتِي. قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَمَنْ هُمَا.
قَالَ: الْفُقَهَاءُ وَالْأُمَرَاءُ﴾ (۴)

دو گروه از امت من اگر صالح باشند امت من صالح خواهند شد و اگر فاسد شدند آنها نیز فاسد خواهند شد.
سؤال کردند: چه کسانی هستند این دو گروه؟ حضرت پاسخ فرمودند: دانشمندان و حاکمان.
امیر المؤمنین علیؑ می‌فرماید:

﴿وَلَوْ أَنَّ النَّاسَ حَبِيبَ تَنْزُلِ بِهِمُ النَّقْمُ وَ تَزُولُ عَنْهُمْ النِّعَمُ فَرَعَوْا إِلَى رَبِّهِمْ بِصِدْقٍ مِنْ نِيَّاتِهِمْ وَ وَلَهُ
مِنْ قُلُوبِهِمْ لَرَدَّ عَلَيْهِمْ كُلَّ شَارِدٍ وَ أَصْلَحَ لَهُمْ كُلَّ فَاسِدٍ﴾ (۵)

اگر مردم به هنگام نزول بلاها و گرفته شدن نعمتها با درستی نیت در پیشگاه خدا زاری کنند و باقلب‌های پر از
محبت از خداوند درخواست عفو نمایند آنچه از دستشان رفته باز خواهد گشت و هر گونه فسادی اصلاح
خواهد شد.

۱- روم (۳۰) / ۴۱

۲- نهج الفصاحه حدیث ۷۸۲

۳- نهج البلاغه خطبه ۱۷۸

۴- فجر (۸۹) / ۱۲

۵- خصال ص ۴۱ ح ۱۲ باب الانبیا

در خطبه دیگری آن حضرت می فرماید:

﴿فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ وَ بَصَرٌ عَمَى أَفْنَدْتِكُمْ وَ شِفَاءٌ مَرَضِ أَجْسَادِكُمْ وَ صَلَاحٌ فَسَادِ صُدُورِكُمْ وَ...﴾^(۱)

همانا تقوی و ترس از خدا، داروی بیماری های دلها، روشنایی قلبها و درمان دردهای بدنها و اصلاح کننده سینه های فاسد می باشد.

نتیجه آنکه: کلمه فساد و مشتقات آن در موضوعاتی بکار می رود که انسان و جامعه بشری را از مسیر صحیح خارج می کند و بسوی تباهی و نابودی سوق می دهد.

۵- توضیح واژه مفاسد اجتماعی

در گفتگوهای رایج و نوشته های موجود، مسائل اجتماعی در کنار مسائل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... ذکر می شود به این صورت که مسائل جامعه بشری را به اخلاقی، علمی، فرهنگی، هنری، اجتماعی، و... تقسیم می کنند و برای هر کدام مصادیقی را در نظر می گیرند.

به عنوان نمونه مصادیق و مسائل اجتماعی در این تقسیم بندی عبارتند از: خانواده، عدالت، تعاون، امر به معروف، احترام به قانون و... و اما گاهی مسائل اجتماعی در مقابل مسائل فردی استعمال می شود به این صورت که مسائل جامعه بشری یا اجتماعی است یا فردی.

و مسائل اجتماعی تقسیم می شوند به اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اخلاقی. لازم به ذکر است در این زمینه یک تقسیم بندی مشخص و دقیق وجود ندارد که بر اساس آن عمل شود.

در این تحقیق به استناد تبادل از عنوان مفاسد اجتماعی تقسیم نوع دوم ملاک بررسی قرار گرفته است به این معنا که، فساد گاهی لازم است و گاهی متعدی (یعنی وارد حریم دیگران می شود) به فسادی که دیگران را تحت تأثیر مستقیم قرار دهد و آشکار باشد مفاسد اجتماعی اطلاق می گردد. اما به فسادی که این حالت را ندارد (هر چند دیگران را تحت تأثیر غیر مستقیم قرار دهد) مفاسد فردی اطلاق می شود. با در نظر گرفتن مطالب مطرح شده، تعریف مفاسد اجتماعی عبارت است از: عواملی که سبب تباهی و نابودی جامعه بشری می گردند و آن را از مسیر سعادت و خوشبختی مادی و معنوی خارج می کنند و حالت غیر فردی و آشکار دارند.

در پایان آرزو مندم این کار بسیار کوچک منشاء اثر در مبارزه با مفاسد اجتماعی در عصر حاضر گردد و مورد قبول ساحت مقدس حضرت ختمی مرتبت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قرار گیرد و معروض می دارد « يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَّا الضُّرَّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُرْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ. ^(۱)»

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ

وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ^(۲)

محمد رضا تویسرکانی - خرداد ۸۲ -

ربیع الاول ۱۴۲۴